

Chestiuni de reglementare a activităților de discriminare și rasism pe Internet

*Bogdan Manolea
9 Noiembrie 2006*

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului „Cyber Hate Watch” finanțat de Departamentul pentru Relații Interetnice. Acesta a fost prezentat la masa rotundă „Libertatea de expresia versus rasism în spațiul virtual” desfășurată la București în data de 9 Noiembrie 2006.

Cuprins:

1. Cadrul legislativ privind discriminarea. Discriminarea pe Internet
2. Serviciile și Internetul. Cadrul legislativ
3. Responsabilitatea furnizorilor sau administratorilor de conținut pe Internet
4. Conflictul de legi aplicabile pe Internet. Rezultate practice.
5. Propuneri de acte internaționale privind conținutul pe Internet
6. Cazuri celebre privind Internetul și discriminarea
7. Posibile soluții. Autoreglementarea. Educația.
8. Concluzie

1. Cadrul legislativ privind discriminarea. Discriminarea pe Internet.

Legislația primară referitoare la discriminare și rasism:

- Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare cu modificări și completări
- Hotărârea Guvernului nr. 1194 din 27 noiembrie 2001 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării cu modificări și completări
- Ordonanța de Urgență nr. 31 din 13 martie 2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii

Reglementările legale relevante în domeniul combaterii rasismului și discriminării sunt precizate în anexa acestui material, denumită „Repere legislative”.

În ceea ce privește discriminarea pe Internet, remarcăm faptul că în cele mai multe cazuri Internetul reprezintă doar un nou mediu de comunicare în care acțiunile de discriminare sunt posibile. De asemenea, caracterul public al Internetului face ca anumite acțiuni (precum cele prevăzute de art.19 din OG 137/2000 și art 4 alin 2 din OUG 31/2002) să devină în momentul săvârșirii lor pe Internet în mod automat infracțiuni sau contravenții, în funcție de pericolul social.

Activitățile de discriminare pe Internet au, uneori, alte 2 caracteristici ce determină o specificitate aparte :

- caracterul aparent anonim al comunicării, în condițiile în care, cel puțin la prima vedere, este mai greu de identificat autorul unei acțiuni în anumite cazuri
- caracterul trans-național al acțiunilor (prezentat mai detaliat în cadrul punctului 4)

2. Aspecte generale privind serviciile și Internetul. Cadrul legislativ

În primul rând, considerăm ca ar trebuie sa se facă o distincție clară între :

a. Categoria serviciilor DE Internet (cunoscute și sub denumirea de servicii de acces la Internet sau ISP – Internet Service Providers). În acest moment furnizorii de servicii de acces la Internet se includ în categoria mai largă de furnizori de servicii de comunicații electronice (unde intră și furnizori de telefonie fixă și mobilă, etc). Legislația primară aplicabilă este reprezentată de :

- Ordonanța Guvernului 34/2002 privind accesul la rețelele publice de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea nr.527/2002
- Ordonanța de urgență a Guvernului 79/2002 privind cadrul general de reglementare a comunicațiilor, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea nr.591/2002, cu modificările și completările ulterioare
- Ordonanța Guvernului 31/2002 privind serviciile poștale, aprobată, cu modificări și completări, prin Legea 642/2002, cu modificările ulterioare
- Legea 304/2003 pentru serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile de comunicații electronice
- Legea 239/2005 privind modificarea și completarea unor acte normative din domeniul comunicațiilor

Autoritatea de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice este Autoritatea Națională de Reglementare în Comunicații¹

b. Categoria serviciilor PE Internet. Din punct de vedere legislativ serviciile pe Internet se încadrează în categoria serviciilor societății informaționale reglementate în principal de legea 365/2002 privind comerțul electronic². Legislația națională se aplică însă în mod direct cu privire la orice activitate care se desfășoară pe Internet, fără a fi nevoie de o precizare specială într-un anumit act normativ. Există însă în plus și câteva acte normative care se referă în mod particular la anumite activități ce se desfășoară și pe Internet (de exemplu, în cazul comerțului electronic - Ordonanța Guvernului nr. 130/2000 privind regimul juridic al contractelor la distanță).

Autoritatea de reglementare prevăzută de Legea comerțului electronic 365/2002 – art 17 este în practică Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației. Din punct de vedere al activității acesteia, putem spune ca aceasta a fost destul de restrânsă, ținând cont însă și de aspectul general al legii care nu necesită o implicare deosebită.

Notă : De obicei, furnizorii de servicii Internet sunt implicați și în furnizarea de servicii pe Internet, dar din ce în ce mai mult, ultima categorie devine distinctă de prima.

3. Responsabilitatea furnizorilor sau administratorilor de conținut pe Internet

a) Responsabilitatea furnizorilor de Internet

Furnizorii de Internet (ISP – Internet Service Providers) reprezintă practic doar niște intermediari ai informației pentru cei care sunt abonați la Internet. Furnizorii de Internet sunt incluși în categoria

¹ Vezi mai multe date despre Autoritate la www.anrc.ro

² Legea 365/2002 a fost completată prin Legea 121/2006. De asemenea, relevanța practică pentru anumite dispoziții o are și Hotărârea Guvernului nr. 1308 din 20/11/2002 pentru aprobarea Normelor metodologice pentru aplicarea Legii 365/2002 privind comerțul electronic

celor care fac doar simpla transmitere a informației și sunt exonerati de răspundere cu privire la conținutul trimis, dacă îndeplinesc cumulativ câteva obligații minimale. Articolul 12 Legea 365/2002 precizează aceste condiții :

a) transmiterea nu a fost înțiată de furnizorul de servicii;

b) alegerea persoanei care recepționează informația transmisă nu a aparținut furnizorului de servicii;

c) conținutul informației transmise nu a fost influențat în nici un fel de către furnizorul de servicii, în sensul că nu i se poate atribui nici selecția și nici o eventuală modificare a acestei informații.

În practică, limitarea accesului la un anumit conținut, deși tehnic posibilă în anumite condiții, este o decizie care nu își îndeplinește scopurile în cele mai multe cazuri, având în vedere numărul mare de furnizori de servicii Internet, cât și posibilitățile tehnice de depășire a obstacolelor impuse.

b) Răspunderea găzduitorilor de pagini web (Hosting)

Conform Legii 365/2002, art 14, Furnizorul de găzduire nu răspunde pentru informația găzduită, dacă îndeplinește oricare din următoarele două condiții :

a) furnizorul de servicii nu are cunoștință despre faptul că activitatea sau informația stocată este nelegală și, în ceea ce privește acțiunile în daune, nu are cunoștință despre fapte sau circumstanțe din care să rezulte că activitatea sau informația în cauză ar putea vătăma drepturile unui terț;

b) având cunoștință despre faptul că activitatea sau informația respectivă este nelegală ori despre fapte sau circumstanțe din care să rezulte că activitatea ori informația în cauză ar putea vătăma drepturile unui terț, furnizorul de servicii acționează rapid în vederea eliminării sau a blocării accesului la aceasta.

Datorită unui volum mare de informație găzduită și a "volatilității" acesteia, nu i se poate impune unui serviciu de găzduire să facă o căutare activă a conținutului potențial ilegal. Totuși, acestora li se cere în mod practic a avea o metodă de contact (adresa de email) prin care să primească informații referitoare la conținutul potențial ilegal. Aceste dispoziții implementează practic procedura cunoscută sub numele de "notice & take down". Procedura a fost criticată, însă, de numeroasele grupuri în special pentru posibilitatea de a transforma un găzduitor într-un judecător al unui caz anume. Și legea română este puțin confuză în acest sens, în cazul în care lipsește o decizie fără echivoc a unei autorități publice sau instanțe referitoare la acest aspect (vezi art.16 și 17 din aceeași lege).

Practic, obligația principală a acestor furnizori este ca, în momentul în care au luat cunoștință de o astfel de activitate ilegală, să o raporteze în termen de 24 de ore către o autoritate competentă, în caz contrar fiind responsabili în solidar cu autorul acțiunii.

În cazul serviciilor de găzduire gratuită, de obicei se include în contractul de găzduire, care este semnat online de către un nou utilizator, o clauză prin care firma care pune la dispoziție acel spațiu gratuit de găzduire poate să steargă conținutul respectiv fără vreo motivație anume și cu atât mai mult pentru orice măsură care ar putea fi ilegală. **Ca atare, ștergerea conținutului ilegal este la simpla dispoziție a găzduitorului.**

c) Răspunderea administratorilor de pagini web (webmaster) și a motoarelor de căutare

Un administrator de pagină web va fi responsabil în totalitate pentru conținutul care se află pe pagina sa web. În condițiile în care conținutul paginii web poate fi modificat pe baza mesajelor primite sau adăugate de către utilizatori, putem considera că el se va afla în poziția unui găzduitor gratuit de conținut, așa cum este prevăzut la punctul b.

Răspunderea administratorilor de pagini web pentru legăturile cu alte pagini web, precum și a administratorilor motoarelor de căutare este prevăzută de art 15 din Legea 365/2002 și prevede dispoziții asemănătoare cu cele prevăzute la punctul b.

Aceste dispoziții pot fi considerate destul de dure și greu de implementat din punct de vedere practic, mai ales în condițiile unui motor de căutare major. Cum însă România nu are un astfel de motor de căutare, discuția ar putea fi doar teoretică.

d) Răspunderea administratorilor de liste de discuții, forum-uri, chat-room-uri, etc

Considerăm că astfel de administratori pot fi incluși în categoria găzduitorilor de conținut și ca atare li se aplică dispozițiile prevăzute de art. 14 din Legea 365/2002. În practica judiciară străină se face de obicei o distincție în cazul răspunderii administratorilor în funcție de tipul existent de moderare:

- în cazul moderării prealabile a tuturor mesajelor postate (situație din ce în ce mai rar întâlnită) s-a reținut în unele cazuri că și administratorul forumului poate fi ținut responsabil dacă ar fi trebuit să își dea seama că un conținut poate fi ilegal
- în cazul moderării post-publicare a mesajelor, decizia va depinde de tipul de moderare existent
- în cazul nemoderării mijlocului de comunicare, practic ne vom afla chiar în situația unui găzduitor de conținut

În practică, în cazul unui mijloc de comunicare publică prin Internet (de tip forum, listă de discuții, comentarii la articole) se aduce la cunoștință de la înscrierea în acest mediu, un regulament mai mult sau mai puțin formal, care guvernează comunicările în acel spațiu. Acest instrument poate fi văzut ca un contract între cele 2 părți și, de obicei, stă la baza regulilor de moderare într-o listă.³

Aplicarea dispozițiilor privind responsabilitatea furnizorilor în cazul rasismului pe Internet

Consiliul Național de Combatere a Discriminării (CNCD), conform atribuțiilor prevăzute în OG 137/2000 – Secțiunea VI reprezintă autoritatea administrativă competentă în domeniul aplicării legislației referitoare la discriminare și rasism pe teritoriul României. Ca atare, aceasta reprezintă autoritatea competentă în înțelesul prevăzut de art. 17 alin.2 din legea 365/2002 cu privire la activitățile legate de conținutul lui rasist și discriminatoriu pe Internet.

Coroborând dispozițiile normative prezentate, referitoare la legislația aplicabilă în privința rasismului, discriminării și respectiv responsabilității furnizorilor de servicii ai societății informaționale, rezultă următoarele obligații referitoare la un furnizor de servicii Internet, găzduitor sau alt prestator de servicii ai societății informaționale:

- va fi responsabil de conținutul discriminatoriu sau rasist produs de el și prepușii săi; (art 11 alin 2 legea 365/2002)
- nu va fi responsabil de conținutul discriminatoriu sau rasist găzduit sau doar tranzitat, atâta vreme cît nu are cunoștință de acesta (art 11. alin 3 legea 365/2002)ș
- trebuie să aibă implementată o procedură prin care să primească plîngeri cu privire la activitățile cu aparență nelegală desfășurate de destinatarii serviciilor lor sau despre informațiile cu aparență nelegală furnizate de aceștia (art. 11 alin 3 HG 1308/2002)
- dacă primește o plîngere referitoare la un conținut rasist sau discriminator pe care îl găzduiește are obligația de a trimite plîngerea Autorității în domeniu – în acest caz Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării – CNCD în termen de maximum 24 de ore de la primirea plîngerii. De asemenea, va acționa pentru nealterarea informațiilor respective și blocarea accesului la acestea (după caz)- (Art. 13-15 Legea 365/2002 coroborat cu art.11 alin 2 HG 1308/2002 și secțiunea VI OG 137/2000)

³În jargonul de pe Internet, există o denumire specifică (Troll) pentru o persoană care în mod intenționat încearcă să deturneze o discuție sau să aplofereze injurii personale sau de grup prin mijloace de discuții prin Internet – vezi pentru detalii http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_troll

- în cazul primirii unei decizii CNCD cu privire la un conținut discriminatoriu, rasist sau xenofob, au obligația de a respecta această decizie cu privire la oricare din acțiunile prevăzute de Legea 365/2002 art 16 alin 3 - „*sunt obligați să întrerupă, temporar sau permanent, transmiterea într-o rețea de comunicații ori stocarea informației furnizate de un destinatar al serviciului respectiv, în special prin eliminarea informației sau blocarea accesului la aceasta, accesul la o rețea de comunicații ori prestarea oricărui alt serviciu al societății informaționale,*” așa cum sunt ele prevăzute în decizia CNCD. (Art 16 alin 2 și 3 Legea 365/2002, coroborat cu secțiunea VI OG 137/2000)
- în cazul în care primesc alte cereri din partea CNCD cu privire la un conținut discriminatoriu sau rasist, au obligația de a da curs acelei cereri dacă aceasta se încadrează în dispozițiile prevăzute în art. 16 - Legea 365/2002
- CNCD are obligația a a informa autoritatea prevăzută de legea 365/2002 (deocamdată reprezentată de MCTI) cu privire la deciziile sale care afectează furnizorii de servicii ai societății informaționale) (art 10 alin 2 HG 1308/2002)

4. Conflictul de legi aplicabile pe Internet. Rezultate practice.

Internetul este un spațiu trans-național și care nu este reglementat de un act internațional precis. Interacționarea unor persoane care provin din jurisdicții diferite provoacă, în cazul unei probleme juridice, un conflict de legi aplicabile din punct de vedere al teritorialității. Situația este foarte des întâlnită în practică, poate chiar fără a vă dea seama. De exemplu, o parte a site-urilor românești sunt găzduite în SUA, dar în momentul în care le accesați nici nu vă dați seama de locația fizică a acestora.

Unele țări mici din punct de vedere al teritoriului, au înțeles “să profite” de acest spațiu trans-național și să ofere unor afaceri legalitatea de care aveau nevoie pentru a-și promova afacerile pe Internet. Astfel, state ca Antigua și Barbuda sunt recunoscute pentru găzduirea siteurilor de jocuri de noroc, Insulele Tokelau pentru numele de domenii gratuite cu extensia .tk sau Insulele Tuvalu pentru subdomeniul .tv atât de dorit pentru unele televiziuni.

Mai mult decât atât, în cazul discriminării sau a acțiunilor șovine și xenofobe legislațiile diferă mult și în ceea ce privește națiunile cu cel mai mare acces la Internet. Ceea ce ar putea fi considerat o declarație xenofoba în Germania, va putea fi considerat în limitele libertății de exprimare în SUA. Aceasta va duce la imposibilitatea aplicării unei decizii a unei instanțe sau autorități dintr-o țară în alta, în lipsa unei incriminări similare în ambele legislații. (vom prezenta la punctul 6 și un caz celebru care dovedește acest lucru).

Din punct de vedere practic, lucrurile se desfășoară în fapt mult mai rapid. Un conținut declarat ilegal într-un stat și, poate, devenit inaccesibil de pe un server local, va putea în termen de maxim o oră să se găsească pe peste 30 de servere din jurisdicții diferite (cu găzduire plătită sau gratuită), unde oprirea accesului devine practic imposibilă. Mai mult decât atât, dacă autorul face parte dintr-o comunitate socială pe Internet bine cunoscută ⁴, ori reușește să folosească sistemele peer-to-peer ori prietenii de pe alte bloguri în mod eficient, practic informația poate fi multiplicată cu factori impresionanți în numai câteva minute pe calculatoarele a sute și mii de utilizatori. Iar în Internetul de azi, de la utilizator la creator de conținut nu este decât un pas infim.

Ideea pe care dorim să o subliniem este că în aceste cazuri trebuie reacționat cu multă grijă, pentru că dintr-un conținut puțin accesat, se poate ajunge la un efect al bulgărului de zăpada. Cazul blogme.gr petrecut în urmă cu puțin timp ne dovedește exact acest lucru. Pe data de 26 Octombrie 2006, Antonis Tsipropoulos- administrator al siteului blogme.gr – un agregator de legături către alte bloguri a fost arestat pentru că a permis o legătură (link, care se făcea automat) către o însemnare a unui blog găzduit în SUA (blogspot.com). Acea însemnare a fost considerată de o persoană, realizator TV, ca fiind defăimătoare și discriminatoare, acuzându-l de antisemitism. Cazul, care a intervenit cu doar câteva zile înainte Internet Governance Forum –

4 Aceste comunități sociale virtuale au devenit foarte populare în ultimii ani permițând persoanelor cu aceleași interese să se informeze reciproc mult mai ușor.

practic cea mai mare întrunire internațională din acest an pe tema societății informaționale – care se desfășura în Grecia, a atras rapid atenția presei, numele lui Antonis fiind prezent acum în peste 400 de bloguri în greacă, și peste 80 de însemnări în engleză, dar și în unele articole din ziare din toata lumea.

5. Propuneri de acte internaționale privind conținutul pe Internet

La nivel internațional au existat discuții în numeroase forumuri cu privire în special la problema rasismului și xenofobiei pe Internet. Discuțiile nu au reușit însă să aducă un consens larg, unele țări propunând o armonizare a legislațiilor naționale, altele însă ridicând excepții legate în principal de libertatea de exprimare. În ceea ce privește conținutul pe Internet, există practic o singură formă de conținut asupra căruia s-au format o majoritate de păreri în ceea ce privește ilegalitatea sa : pornografia infantilă, care a și fost incriminată prin Convenția privind Criminalitatea Informatică a Consiliului Europei – act internațional în vigoare⁵. Pornografia infantilă prin mijloace informatice reprezintă o infracțiune în multe țări, existând însă diferențe serioase și între aceste reglementări.

Iată mai jos și principalele instrumente internaționale la care se lucrează în prezent în acest domeniu:

a) Protocolul adițional privind criminalizarea unor acte de natură rasistă și xenofobă comise prin sisteme informatice dorește să armonizeze legislațiile naționale cu privire la rasism și xenofobia pe Internet și să îmbunătățească cooperarea internațională în acest domeniu. Protocolul a fost deschis pentru semnături la 28 Ianuarie 2003. Acesta a fost semnat de 31 de state⁶, inclusiv România. Doar 9 state au ratificat Protocolul⁷ ca atare acesta intrând în vigoare la 1 Martie 2006.⁸

b) Inițiative ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) .

În ultimii ani a existat un interes crescut pentru lărgirea activităților organizației în domeniul acțiunilor împotriva rasismului, xenofobiei, discriminării și anti-semitismului. Necesitatea combaterii propagandei rasiste, anti-semite și xenofobe pe Internet a apărut și în cadrul Deciziei 4/2003 privind Toleranța și Nediscriminarea emisă de Consiliul Ministerial Maastricht ⁹Prin decizia Consiliului din Noiembrie 2004 s-a transmis în sarcina Reprezentatului pentru Libertatea Media al OSCE și monitorizarea modului prin care legislația de interzicere a rasismului și xenofobiei este implementată într-un mod discriminatoriu care poate duce la încălcarea libertății de exprimare.

c) Uniunea Europeană a propus în Noiembrie 2001 o Decizie-Cadru privind combaterea rasismului și xenofobiei care își propunea să asigure că rasismul și xenofobia sunt incriminate în toate statele membre prin măsuri penale eficiente. Datorită diferitelor opinii între state decizia nu a fost adoptată încă de comisie.

În ceea ce privește Internetul, prin programul Safer Internet și Safer Internet Plus, Uniunea Europeană a sprijinit financiar o serie de proiecte pentru combaterea conținutului ilegal de Internet și protejarea minorilor – în special realizarea de hotline-uri pentru anunțarea acestui conținut. Aceste hotline-uri sunt reunite în Europa în rețeaua INHOPE.¹⁰

d) Organizația Națiunilor Unite a avut mai multe studii, rapoarte și evenimente în care problema rasismului, xenofobiei și anti-semitismului pe Internet a fost luată în discuție, în special în cadrul evenimentelor pentru implementarea ICERD (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination), adoptată încă din 1965. Acțiunile

5 17 State au ratificat Convenția și 26 de state doar au semnat convenția

6 State membre ale Consiliului Europei , dar și Canada.

7 Pîna la data de 1.11.2006 Albania, Cipru, Danemarca, Slovenia, Macedonia, Lituania, Franța, Bosnia și Armenia

8 A se vedea pentru o descriere detaliată a dispozițiilor Protocolului - Probleme juridice privind conținuturile negative din Internet de Dr Horatiu Dan Dumitru - 5. Rasismul și xenofobia în Internet , publicat în Pandecte Juridice , disponibil la http://www.legi-internet.ro/index.php/Rasismul_si_xenofobia_in_Inter/133/0/#270

9 Vezi paragraful 8 al documentului - MC.DEC/4/03

10 Vezi www.inhope.org

Comisiei pentru Drepturile Omului și ale Raportorului special privind formele contemporane de rasism, discriminare rasială, xenofobie și intoleranță au urmărit identificarea modalităților eficiente de a combate aceste acțiuni pe Internet și au inclus activități în acest sens în cadrul Programului de Acțiune Durban . De asemenea, s-a încercat și propunerea unui tratat internațional similar Protocolului realizat de Consiliul Europei, dar fără succes datorită divergențelor dintre state.

6. Cazuri celebre privind Internetul & discriminarea

a) Cazul Yahoo Franța

În Mai 2000 LICRA (Liga împotriva rasismului și anti-semitismului) și Uniunea Studenților Evrei Francezi au intentat o acțiune în instanțele franțuzești împotriva Yahoo și Yahoo Franța. Reclamanții au considerat că Yahoo Franța administrează un site de licitații online, unde sunt permise spre vânzare sute de obiecte naziste. Decizia inițială din anul 2000 a Tribunalului de mare instanță din Paris a fost de a ordona Yahoo să ia toate măsurile necesare pentru nu permite accesul unor astfel de obiecte în secțiunea de licitații. Pe 10 Ianuarie 2001 Yahoo a anunțat o nouă politică prin care toate obiectele rasiste (și în general cele legate de ură) nu mai sunt permise pe site-urile sale de licitații. În același timp, a cerut unei instanțe din California să lamurească dacă decizia instanței franceze nu contravine Primului Amendament din Constituția SUA. Yahoo a câștigat cazul la San Jose (California), dar și la instanța superioară considerându-se că decizia nu poate fi obligatorie pentru o companie americană guvernată de legile americane, doar pentru simplul motiv că site-ul poate fi accesat prin Internet în altă țară. O decizie ulterioară din August 2004 a Curții de Apel din SUA dă dreptate LICRA, însă și această decizie a fost apelată de Yahoo și este încă în dezbateri.

Ca situația să devină și mai complicată, în Februarie 2003 Yahoo a fost achitat de o instanță franceză în cazul unui proces penal, dar procesul a fost continuat de LICRA într-o instanță civilă. Și în instanța civilă cazul a fost câștigat de Yahoo în Aprilie 2005 la Curtea de Apel de la Paris.

b) Cazul Toben

Dr. Frederick Toben este un profesor de istorie Australian născut în Germania, care a publicat un articol pe site-ul Institutului Adelaide prin care a negat existența Holocaustului, sugerând că "evreii, uneori pentru beneficii financiare, au exagerat numărul de evrei morți în al doilea război mondial". Consiliul Executiv al Evreilor Australieni a formulat o plîngere în acest caz la Comisia Australiană pentru Drepturile Omului și Egalitatea în Drepturi în Noiembrie 1998. Cazul a fost decis abia în Octombrie 2000, Comisia constatînd faptul că textul incalcă Actul de Discriminare Rasială din 1975, dar decizia nu a fost niciodată implementată. Cazul a fost ulterior adus în fața Instanței Federale Australiene care a decis în 2002 că materialul trebuie înlăturat de pe acel site. Instanța federală a deliberat peste 14 luni în condițiile în care Toben nici macar nu a depus o apărare. Toben a făcut apel la această decizie, dar a pierdut din nou în 2003.

Este interesant de menționat faptul că Toben a fost condamnat și în Germania de o instanță federală în Decembrie 2000 pentru același articol, după ce o instanță inferioară considerase că nu se poate aplica legea germană în condițiile unui articol scris de un australian pe un site aflat în străinătate. Instanța Federală germană a considerat că, dacă site-ul poate fi accesat în Germania, atunci acea persoană este vinovată. Toben a fost arestat cînd participa la o conferință în Germania și a fost condamnat la 10 luni de închisoare.

Cazurile care au luat peste 6 ani pentru a fi rezolvate de instanțele naționale dovedesc problema deosebită în cazul în care avem o societate cu o activitate trans-națională, dar și articole care pot fi legale sau ilegale, în funcție de jurisdicția în care sunt considerate. În cele din urmă este important să notăm că site-ul lui Toben este încă accesibil pe web, iar uneori se mai găsesc obiecte legate de nazism pe site-ul Yahoo Auctions.

7. Posibile soluții. Autoreglementarea. Educația.

Diverse metode de auto-reglementare și co-reglementare au fost propuse pentru a rezolva acest

subiect.

1. **Procedura notice and take down** (prezentată mai în detaliu în capitolul dedicat găzduitorilor)
2. **Hotline pentru raportarea de activități ilegale.** O astfel de rețea a fost creată în Europa în principal prin sprijinul financiar al Uniunii Europene – vezi INHOPE. Aceste rețele se ocupă în special de depistarea și raportarea pornografiei infantile pe Internet, iar activitatea lor este criticată de unele grupuri pentru rolul de judecător pe care îl pot avea în anumite circumstanțe.
3. **Sisteme de filtrare și clasificare** (rating) sunt bazate pe cuvinte-cheie, dar și pe clasificarea voluntară a site-urilor. Există peste 50 de sisteme de filtrare în lume (majoritatea create de sectorul privat) care pot fi implementate la nivelul utilizatorilor finali. Au existat discuții referitoare la implementarea acestor sisteme la nivelul ISP sau obligativitatea lor în cazul calculatoarelor cu acces public, însă există încă numeroase limitări ale acestor produse din punct de vedere al funcționalității reduse (de obicei merg doar în www), blocarea site-urilor cu scop informativ, posibilitatea eludării lor și chestiuni legate de libertatea de exprimare.

Nu există la ora actuală măsuri specifice de auto-reglementare dedicate doar problemei rasismului și discriminării pe Internet în toate țările lumii.

Însă o parte importantă din statele lumii se bazează pe educație, informare și conștientizare pentru a lupta împotriva discriminării și rasismului pe Internet, eforturi susținute și de organismele internaționale.¹¹ Conform Declarației de la Durban “noile tehnologii pot asista la promovarea toleranței și respectului pentru demnitatea umană și a principiilor de egalitate și ne-discriminare”. Există o serie de inițiative de angajare a părinților și educatorilor în educarea tinerilor cu privire la o utilizare sigură a Internetului, cea mai notabilă fiind programul Safer Internet Plus al Uniunii Europene, care se va baza din ce în ce mai mult pe campanii de conștientizare în rândul tinerilor.

8. Concluzie

Din cele argumentate în cadrul acestei scurte prezentări este clar că o soluție singulară pentru problema discriminării și rasismului pe Internet nu este posibilă. **Reglementarea națională și internațională, auto-reglementarea, dar mai ales educația utilizatorilor și în special a tinerilor sunt posibile soluții care trebuie luate în considerare în funcție de cazul specific avut în vedere.**

Remarcăm faptul că materialele în limba română în ceea ce privește problematica rasismului pe Internet sunt lacunare, în special în mediul online¹². **Din cunoștințele noastre, această inițiativă este prima și în domeniul educației privind rasismul pe Internet. Măsuri de acest gen sunt recomandate și susținute și de organismele Națiunilor Unite, OSCE sau Uniunea Europeană.**

Ținând cont de caracteristicile transnaționale ale Internetului, **participarea oficială a României în grupurile internaționale de lucru pe această tematică trebuie încurajată, ca și crearea unui grup de experți la care autoritățile române să poată apela pentru lămurirea anumitor aspecte.**

11 Vezi și raportul Stocktaking on efforts to combat Racism on the Internet - Dr. Yaman Akdeniz – pregătit pentru High Level Seminar on Racism and the Internet, Intergovernmental Working Group on the Effective Implementation of the Durban Declaration and Programme of Action, Fourth session, Geneva, 16-27 January 2006 - http://www.cyber-rights.org/reports/ya_un_paper_int_06.pdf

12 Vezi unul din puținele articole pe această problematică - Probleme juridice privind conținuturile negative din Internet de Dr Horatiu Dan Dumitru - , publicat în Pandecte Juridice , disponibil la http://www.legi-internet.ro/index.php/Rasismul_si_xenofobia_in_Inter/133/0/#270

Repere legislative*

1. L E G E nr. 278 din 4 iulie 2006¹³

pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi

(...)

Art. I. - Codul penal al României, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 65 din 16 aprilie 1997, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

(...)

Articolul 317 va avea următorul cuprins:

„Instigarea la discriminare Art. 317. - Instigarea la ură pe temei de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, convingeri, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.”

(...)

2. LEGE nr. 324 din 14 iulie 2006¹⁴

pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare

(...)

ART. I

Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 431 din 2 septembrie 2000, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 48/2002, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. La articolul 2, alineatul (1) va avea următorul cuprins:

"Art. 2. - (1) Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice."

2. La articolul 2, după alineatul (8) se introduce un nou alineat, alineatul (9), cu următorul cuprins:

"(9) Comportamentul discriminatoriu prevăzut la alin. (1)-(5) atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după caz, în condițiile legii."

(...)

¹³* Acest material a fost publicat în „Minorități și discriminare în agenda presei” – Agenția de monitorizare a Presei, octombrie 2006 (www.mma.ro).

Lege nr. 278 din 04/07/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi; publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 601 din 12/07/2006 ; Actul a intrat în vigoare la data de 11 august 2006. Pentru comentarii referitor la art. 317 din Codul penal anterior ultimelor modificări legislative vezi *Ghidul juridic pentru ziaristi*, ediția a II-a, publicat de Agenția de Monitorizare a Presei și APADOR-CH în 2003 – www.freeex.ro

¹⁴ Monitorul Oficial nr. 626 din 20 iulie 2006. Instituția care este responsabilă de implementarea Legii este Consiliul Național de Combatere a Discriminării www.cncd.org.ro.

3. ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr.31 din 13 martie 2002¹⁵ privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii

(...)

CAPITOLUL I

Dispoziții generale

Art. 1. - Pentru prevenirea și combaterea incitării la ură națională, rasială sau religioasă, la discriminare și la săvârșirea de infracțiuni contra păcii și omenirii, prezenta ordonanță de urgență reglementează interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Art. 2. - În sensul prezentei ordonanțe de urgență:

- a) prin organizație cu caracter fascist, rasist sau xenofob se înțelege orice grup format din trei sau mai multe persoane, care își desfășoară activitatea temporar sau permanent, în scopul promovării ideilor, concepțiilor sau doctrinelor fasciste, rasiste sau xenofobe, precum ura și violența pe motive etnice, rasiale sau religioase, superioritatea unor rase și inferioritatea altora, antisemitismul, incitarea la xenofobie, recurgerea la violență pentru schimbarea ordinii constituționale sau a instituțiilor democratice, naționalismul extremist. În această categorie pot fi incluse organizațiile cu sau fără personalitate juridică, partidele și mișcările politice, asociațiile și fundațiile, societățile comerciale, precum și orice alte persoane juridice care îndeplinesc cerințele prevăzute la prezenta literă;
- b)* prin *simboluri fasciste, rasiste sau xenofobe* se înțelege: drapelele, emblemele, insignele, uniforme, sloganurile, formulele de salut, precum și orice alte asemenea însemne, care promovează ideile, concepțiile sau doctrinele prevăzute la lit. a);¹⁶
- c)* prin *persoană vinovată de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii* se înțelege orice persoană condamnată definitiv de către o instanță judecătorească română sau străină, printr-o hotărâre recunoscută potrivit legii, pentru una sau mai multe infracțiuni contra păcii și omenirii, precum și orice persoană condamnată de către o instanță penală internațională pentru crime de război sau crime contra umanității;¹⁷(...)

CAPITOLUL II

Infracțiuni și contravenții

Art. 3. - (1)* Constituirea unei organizații cu caracter fascist, rasist sau xenofob se pedepsește cu închisoare de 3 la 15 ani și interzicerea unor drepturi.¹⁸

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează și aderarea la o organizație cu caracter fascist, rasist sau xenofob, precum și sprijinirea sub orice formă a unei organizații având acest caracter.

(3) Tentativa se pedepsește.

Art. 4. - (1)** Răspândirea sau vânzarea, prin orice mijloace, ori confecționarea de simboluri fasciste, rasiste sau xenofobe, precum și deținerea, în vederea răspândirii sau vânzării, a unor astfel de simboluri se pedepsesc cu închisoare de la 6 luni la 5 ani și interzicerea unor drepturi.¹⁹

(2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează și utilizarea în public a simbolurilor fasciste, rasiste sau xenofobe.

(3) Nu constituie infracțiune fapta prevăzută la alin. (1) sau (2), dacă este săvârșită în interesul artei sau științei, cercetării ori educației.

¹⁵ Ordonanța de urgență nr. 31 din 13 martie 2002 a fost publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 214 din 28 martie 2002. Varianta publicată aici este neoficială, așa cum a fost modificată și completată prin Legea 107/2006 și prin Legea nr. 278/2006 (pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 601 din 12/07/2006). Pentru detalii privind modul de aplicare al acestei Ordonanțe vezi *Ghidul juridic pentru ziaristi*, ediția a II-a, publicat de Agenția de Monitorizare a Presei și APADOR-CH în 2003 – www.freeex.ro.

¹⁶ Așa cum a fost modificat prin Legea 107/2006.

¹⁷ Idem 6.

¹⁸ Idem 6.

¹⁹ Așa cum a fost modificat prin Legea nr. 278/2006.

Art. 5. - (1) * Promovarea cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unei infracțiuni contra păcii și omenirii sau promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe, prin propagandă, săvârșită prin orice mijloace, în public, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani și interzicerea unor drepturi.²⁰

(2)** Propaganda constă în răspândirea în mod sistematic sau în apologia unor idei, concepții ori doctrine, cu intenția de a convinge și de a atrage noi adepți.²¹

Art. 6.** Negarea, contestarea, aprobarea sau justificarea, prin orice mijloace, în public, a Holocaustului, genocidului sau a crimelor contra umanității ori a efectelor acestora se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani și interzicerea unor drepturi sau cu amendă.²²

Art. 7. - În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 3-6 urmărirea penală se efectuează, în mod obligatoriu, de către procuror.

(...)

4. Convenție pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950²³

Art. 10.

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

5. Directiva Consiliului 2000 / 43 / CE,²⁴

(...)

Articolul 2

Conceptul de discriminare

1. Pentru obiectivele acestei Directive, principiul tratamentului egal va însemna că nu trebuie să existe discriminare directă sau indirectă pe criteriul originii rasiale sau etnice.

20 Idem 6.

21 Introdus prin Legea nr. 278/2006

22 Idem 9.

23 Legea nr. 30/1994 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta convenție (publicată în Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994).

24 Traducere repreluată de pe site-ul Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (www.cncd.org.ro). Directiva Consiliului 2000/43/CE privind aplicarea principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de origine rasială sau etnică (publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene – JOCE - nr. L180 din 19 iulie 2000), ca și prevederile Directivei Consiliului 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, (publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene – JOCE - nr. L303 din 2 decembrie 2000) au fost transpuse în legislația românească prin Legea nr. 324/2006 - pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

2. Pentru obiectivele paragrafului 1:

(a) se va considera că discriminarea directă are loc atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât este alta, a fost sau ar putea fi tratată într-o manieră similară, pe criteriul originii rasiale sau etnice;

(b) se va considera că discriminarea indirectă are loc atunci când o prevedere, criteriu sau practică aparent neutre dezavantajează anumite persoane de o anumită rasă sau origine față de alte persoane, în afară de cazul în care acele prevederi, criterii sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a acelui scop sunt adecvate și necesare.

3. Hărțuirea trebuie incriminată ca discriminare, în conformitate cu sensul paragrafului 1, atunci când un comportament nedorit, pe criteriul originii rasiale sau etnice, duce la violarea demnității personale sau crează un cadru intimidant, ostil, degradant sau ofensiv. În acest context, conceptul de hărțuire poate fi definit ținându-se cont de legislația internă și practicile statelor membre.

4. O instigare la discriminare a persoanelor pe criteriul originii rasiale sau etnice trebuie incriminată ca fiind discriminare în concordanță cu prevederile paragrafului 1.